

І. М. КАРПЕНКО

Ірина Миколаївна Карпенко, аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ДОБРОВІЛЬНОЇ ВІДМОВИ ПРИ ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ У СПІВУЧАСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ ОЦІНКУ ДІЯНЬ ОКРЕМИХ СПІВУЧАСНИКІВ

У ході підготовки до вчинення діяння, передбаченого як злочин певного виду чи як окремий його різновид, або при вчиненні такого діяння – до моменту, коли воно стане закінченим злочином, – можуть з'явитись різноманітні чинники, в результаті дії яких особа відмовляється від своїх первинних планів і припиняє вчинювати відповідне діяння, усвідомлюючи при цьому можливість доведення задуманого до кінця. У кримінальному праві такі ситуації розглядаються в межах інституту добровільної відмови¹.

Питання добровільної відмови від доведення злочину до кінця достатньо розроблені в теорії кримінального права. Їх дослідженню присвячені роботи багатьох вчених як радянського періоду, так і сучасних. Проблеми добровільної відмови розглядаються в межах двох інститутів кримінального права – стадії вчинення злочину і співучасті у злочині. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця є предметом розгляду будь-якого підручника з загальної частини кримінального права, крім того багато вчених присвятили їй розгляду окремі монографічні і дисертаційні дослідження.

Незважаючи на це, низка питань про вплив добровільної відмови окремих співучасників на оцінку вже вчинених ними діянь та діянь інших співучасників і досі залишаються дискусійними і потребують подальшого вивчення.

Загальні положення щодо добровільної відмови співучасників передбачені ст. 31 Кримінального кодексу України 2001 р. (далі – КК, КК України). При цьому в ній зазначено, що виконавець (співвиконавець) злочину не підлягає кримінальній відповідальності у разі добровільної відмови за наявності умов, визначених ст. 17 КК.

Наявність в КК України двох статей, які регулюють питання добровільної відмови від доведення злочину до кінця, загалом можна оцінити позитивно. Однак окремі ситуації, пов'язані з добровільною відмовою співучасників, на законодавчому рівні залишаються не вирішеними. Немає однакості щодо їх вирішення і в науці кримінального права. Це, в свою чергу, породжує неоднакове застосування кримінального закону.

Як зазначає В. О. Навроцький, добровільна відмова від злочину, який вчиняється у співучасті, має певні особливості. Наявність об'єктивного і суб'єктивного зв'язку між діями співучасників, спільність вчинення ними злочину призводять до того, що добровільна відмова вимагає розірвання цього зв'язку. Інакше кажучи, добровільна відмова співучасника передбачає, щоб завдяки його поведінці стало неможливим спільне вчинення злочину. Звідси випливає, що добровільна відмова при співучасті визначається з урахуванням виду співучасника та форми співучасті². Саме ці чинники і є визначальними для сформульованих нижче підходів щодо особливостей змісту добровільної відмови окремих співучасників та її врахування при кваліфікації вже вчинених ними діянь та діянь інших співучасників.

Особливості кримінально-правової оцінки діянь співучасників при добровільній відмові виконавця (співвиконавця) злочину, вчинюваного у співучасті з розподілом ролей або у співвиконавстві. Відповідно до ч. 1 ст. 31 КК у разі добровільної відмови від вчинення злочину виконавець (співвиконавець) не підлягає кримінальній відповідальності за наявності умов, передбачених ст. 17 КК. Згідно з ч. 2 ст. 27 КК виконавцем злочину є особа, яка «...безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений цим Кодексом». З цього слідує, що положення ч. 1 ст. 31 КК мають поширюватись на а) «безпосереднього» виконавця злочину; б) «безпосереднього» співвиконавця злочину; в) так званого опосередкованого виконавця чи співвиконавця злочину, що вчиняється у співучасті. Розглянемо особливості добровільної відмови кожного з них.

Для визнання в діях виконавця злочину наявності добровільної відмови закон ставить такі ж вимоги, як і до добровільної відмови особи, яка вчиняє злочин самостійно: виконавець має остаточно припинити за своєю волею готування до злочину чи замах на злочин, якщо при цьому він усвідомлює можливість доведення злочину до кінця. Кримінальна відповідальність виконавця злочину, з боку якого мала місце добровільна відмова, може наставати лише тоді, коли фактично вчинене ним діяння містить склад іншого злочину. У такому разі дії виконавця мають кваліфікуватись за тією статтею (частиною статті) Особливої частини КК, яка передбачає таке діяння, а не як незакінчений злочин, який він мав намір вчинити в межах домовленості з іншими співучасниками. При цьому, на наш погляд, взаємодія з іншими особами щодо відповідного діяння не повинна розглядатись як співучасті у цьому «похідному» злочині, а відтак і впливати на його кваліфікацію.

Якщо злочин вчиняється кількома співвиконавцями або співвиконавство є елементом співучасті з розподілом ролей, то добровільна відмова співвиконавця має свої особливості. Так, якщо внаслідок добровільної відмови одного з співвиконавців, інший співвиконавець (решта співвиконавців) також здійснили добровільну відмову, то всі вони не повинні нести кримінальну відповідальність за замах на злочин чи готування до злочину, який вони мали намір вчинити. У такому разі відповідальність співвиконавців теж може наставати лише у випадках, передбачених ч. 2 ст. 17 КК. При цьому – на відміну від попередньої ситуації – взаємодія кількох співвиконавців може розглядатися як співучасть у «похідному» злочині і за відповідних умов впливати на його кваліфікацію. Зокрема, при оцінці діянь таких співвиконавців їм може бути інкриміновано кваліфікуючу ознаку «вчинення злочину групою осіб» або за наявності всіх необхідних умов – ознаку «вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб», якщо такі ознаки передбачені відповідним складом злочину.

У ситуації, коли в результаті добровільної відмови одного із співвиконавців, інший (інші) був змушений відмовитись від доведення злочину до кінця (тобто відмова була не добровільною, а вимушеною), останній (останні) має відповідати за співвиконавство у готуванні до злочину чи у замаху на злочин, який вони мали намір вчинити.

Проблемним є питання про відповідальність співвиконавця злочину, який остаточно і добровільно припинив вчинення «свого» діяння при усвідомленні ним можливості довести злочин до кінця, у випадках, коли іншим співвиконавцем (іншими співвиконавцями) злочин було продовжено або закінчено. Як зазначає А. О. Ключев, дії співвиконавців спрямовані на досягнення спільного для них злочинного результату, а тому і добровільна відмова має виражатись в припиненні злочинної діяльності всіх осіб, які безпосередньо вчиняють незакінчене посягання³. З. А. Тростюк вважає, що ототожнювати умови добровільної відмови виконавця і співвиконавця злочину не можна. На її погляд, логічне тлумачення ч. 1 ст. 17 та ст. 31 КК дає підстави зробити такі висновки: 1) у ч. 1 ст. 17 КК йдеться про припинення особою готування до злочину або замаху на злочин і щодо співучасті охоплює собою припинення усієї сукупності дій, які складають об'єктивну сторону складу злочину; 2) для співвиконавця мають передбачатися не менш суворі умови добровільної відмови, ніж для організатора, підбурювача та пособника (ч. 2 ст. 31 КК). Тому для співвиконавця недостатньо лише «вилучити» із загального діяння лише свою частину дій, а необхідно відвернути настання наслідків або своєчасно повідомити органам державної влади про злочин, що готується або вчиняється⁴.

На думку С. Д. Шапченка, в даному разі положення ч. 1 ст. 31 щодо добровільної відмови самого співвиконавця має бути витлумачене буквально⁵, тобто співвиконавець, який добровільно відмовився від вчинення злочину, не підлягає кримінальній відповідальності за нього, за наявності умов, передбачених ст. 17 КК, і в тому разі, якщо інший співвиконавець продовжив вчинення злочину і навіть довів його до кінця. При цьому однак, всі положення ч. 1 ст. 31 КК на таку ситуацію поширені бути не можуть⁶. Науковець вважає, що в таких випадках співвиконавець (співвиконавці), який продовжив вчинення злочину, має нести відповідальність на загальних підставах, тобто за вчинення того злочину, який він мав намір вчинити спільно з іншою особою (іншими особами)⁷.

Показовою в цьому плані є справа, за обставинами якої Б. і П., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, напали з метою згвалтування на Ч., яка поверталася додому, затягнули її у двір школи, після чого П. сів на груди Ч. і намагався задовольнити свою статеву пристрасть неприродним способом. Ч. чинила опір, П. вдарив її кулаком в обличчя і пішов. Йдучи, він покликав за собою Б., однак той залишився, бив Ч. руками і ременем. Після подолання опору потерпілої Б. згвалтував її. Суди першої і другої інстанцій не визнали в діях П. добровільної відмови, оскільки він не здійснив заходів для припинення насильства. Пленум Верховного Суду СРСР в своїй постанові вказав, що в діянні П. наявні ознаки добровільної відмови від злочину. У зв'язку з цим Верховний Суд СРСР перекваліфікував дії Б. з ч. 3 ст. 117 КК УРСР 1960 року (згвалтування, вчинене групою осіб) на ч. 1 ст. 117 (аналогічне злочину, передбаченому в ч. 1 ст. 152 КК України 2001 року)⁸.

Зауважимо, що хоч наведений підхід не виключається з формальної точки зору – виходячи з буквального тлумачення суто ч. 1 ст. 31 КК – питання про наявність добровільної відмови в діях співвиконавця злочину «за наявності умов, передбачених ст. 17 цього Кодексу», потребує подальшого дослідження.

Можливо, системне тлумачення відповідних положень ст.ст. 17, 31 КК дозволить віднайти вагомі аргументи на користь іншого підходу – якщо, зокрема, інший співвиконавець доведе злочин до кінця, з боку того співвиконавця, який припинив «власне» діяння добровільна відмова відсутня.

У науковій літературі також обговорюється питання кримінальної відповідальності співвиконавця злочину, який виконував у його вчиненні ще й інші функції (наприклад, організатора). Мова йде про так зване поєднання в одній особі ознак кількох видів співучасників. Постає питання, чи достатньою є відмова виконавця від вчинення злочину, якщо він виконав до цього дії, які характеризують не виконавця злочину, а організатора, підбурювача чи пособника. В юридичній літературі зазначається, що в таких випадках особа відмовляється не від вчинення злочину, а від участі у ньому в якості співвиконавця, тому вона має відповідати як співучасник злочину, а саме як підбурювач, організатор чи пособник. Добровільна відмова такого співвиконавця має виражатись в попередженні вчинення злочину іншими співвиконавцями або своєчасному повідомленні відповідних органів державної влади про злочин, що готується або вчиняється⁹. Отже, за цим підходом, який ми підтримуємо, якщо співвиконавець виконує одночасно кілька ролей у вчиненні злочину, то його добровільна відмова повинна включати добровільні відмови від кожної з виконуваних ролей.

Якщо ж для вчинення злочину використовується особа, яка відповідно до закону не підлягає кримінальній відповідальності, і при цьому він вчинюється у співучасті, то добровільна відмова з боку так званого опосередкованого виконавця має виражатись в тому, що він не допускає вчинення відповідного діяння особою, яка не підлягає кримінальній відповідальності. У такому разі, якщо виконавець в якості знаряддя злочину використовував малолітнього (неповнолітнього), а потім відмовився від його вчинення, він не підлягає кримінальній відповідальності за даний злочин, але має – за наявності до того підстав – відповідати за втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність (ст. 304 КК)¹⁰.

Якщо добровільна відмова виконавця є результатом впливу з боку підбурювача, пособника чи організатора, то в їх діях також необхідно визнавати наявність добровільної відмови¹¹.

У випадку добровільної відмови виконавця злочину або всіх його співвиконавців інші співучасники мають відповідати за співучасть у незакінченому злочині залежно від стадії його припинення виконавцем чи всіма співвиконавцями. Це положення закріплене в ч. 1 ст. 31 КК.

Певні труднощі виникають в ситуації, коли об'єктивну сторону складу злочину, що вчинюється у співучасті, виконують кілька співвиконавців і мала місце добровільна відмова з боку одного чи кількох, але не всіх, з них. У таких випадках дії решти співучасників мають кваліфікуватись як співучасть у злочині залежно від стадії його припинення чи подальшого вчинення тим співвиконавцем (співвиконавцями), з боку якого або мала місце вимушена відмова від вчинення злочину, або який далі продовжив його вчинення¹².

Особливості кримінальної відповідальності співучасників при добровільній відмові організатора, підбурювача чи пособника. Добровільна відмова організатора, підбурювача і пособника має свої особливості. Загальне правило, яке визначає вимоги до такої добровільної відмови, передбачене ч. 2 ст. 31 КК.

Особливості добровільної відмови решти співучасників визначаються тим, що вони виконують злочинні дії, як правило, до початку діяльності виконавця¹³. Тому після того, як вони вчинили дії, які мали здійснити в ході спільного вчинення злочину, вони при добровільній відмові від вчинення злочину мають так би мовити «нейтралізувати» свій внесок у його вчинення. Для такої «нейтралізації» законодавець передбачив три види дій, які можуть свідчити про добровільну відмову співучасника: відвернення вчинення злочину; своєчасне повідомлення відповідних органів державної влади про злочин, що готується або вчиняється; ненадання пособником засобів чи знарядь вчинення злочину або неусунення ним перешкод вчиненню злочину.

При добровільній відмові від доведення злочину, що вчинюється у співучасті, до кінця, кримінальна відповідальність за нього не настає лише для того співучасника (тих співучасників), в діях якого наявний склад такої добровільної відмови. Решта співучасників, за загальним правилом, має відповідати за співучасть у готуванні до злочину чи замаху на злочин, залежно від того, на якій з цих стадій було припинено діяння виконавця (співвиконавців). КК взагалі не визначає, як мають оцінюватись дії решти співучасників, які продовжили вчинення злочину, не зважаючи на добровільну відмову одного з них. Тому варто доповнити ч. 3 ст. 31 КК словом «(співвиконавець)» після слова «виконавець» та окремими реченнями у такій редакції: «У випадках, коли з боку співвиконавця, організатора, підбурювача або пособника мала місце добровільна відмова, однак не зважаючи на це виконавцем (співвиконавцем) злочин був продовжений або доведений до кінця – кримінальній відповідальності не підлягає лише співучасник, з боку якого мала місце добровільна відмова. В цьому разі інші співучасники можуть нести відповідальність за вчинений ними злочин з урахуванням стадії, на якій він був припинений».

Як добровільну відмову А. О. Ключев пропонує розглядати дії організатора і підбурювача, спрямовані на недопущення вчинення виконавцем злочину, і у випадках, коли виконавець все ж вчиняє злочин, але раніше обумовленого часу чи самостійно змінює план своїх дій¹⁴. Однак дане положення не закріплене в законодавстві, хоча і видається нам обґрунтованим. За чинним КК кримінальна відповідальність для них не наставатиме лише тоді, якщо вони своєчасно повідомили про злочин, що готується або вчиняється, відповідні органи державної влади. В іншому випадку їх дії по недопущенню вчинення злочину виконавцем мають розглядатись як дійове каяття – обставина, що пом'якшує відповідальність (покарання).

Відповідно до ч. 5 ст. 27 КК пособником є також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню злочину. Обіцянка про вчинення таких дій надається до закінчення злочину, а вчиняються вони вже після цього. Якщо пособник після вчинення злочину виконавцем відмовиться виконувати обіцяні ним дії, така відмова не може розглядатись як добровільна відмова від злочину, оскільки вона була здійснена після його вчинення. У такому разі пособник має відповідати за співучасть у злочині, вчиненому виконавцем, на загальних підставах.

Добровільна відмова так званого інтелектуального пособника, який уже виконав свою роль у вчиненні злочину, повинна виражатись у діях по відверненню вчинення злочину або своєчасному повідомленні відповідних державних органів про злочин, що готується або вчиняється, якщо такі заходи ним не будуть вжиті, то він також має відповідати за співучасть у злочині на загальних підставах.

Положення щодо кримінальної відповідальності виконавця при добровільній відмові будь-кого з співучасників закріплене в ч. 3 ст. 31 КК. Відповідно до цієї норми, якщо в результаті добровільної відмови будь-кого з співучасників виконавець не здійснив добровільну відмову від вчинення злочину, а вимушено припинив його або ж продовжив його вчинення, він має нести кримінальну відповідальність за готування до злочину або замах на злочин, залежно від того, на якій із цих стадій його діяння було припинено.

Узагальнюючи, можемо зробити наступні висновки:

1. Загальні положення щодо кримінально-правової оцінки дій співучасників злочину при добровільній відмові окремих з них встановлені в ст. 31 КК, однак дана норма не охоплює всі можливі варіанти такої оцінки.

2. Відповідно до закону співучасник, в діях якого наявна добровільна відмова від доведення злочину до кінця, не підлягає кримінальній відповідальності за цей злочин; кримінальна відповідальність такого співучасника не виключається, якщо в його діянні є складу іншого злочину.

3. Певні труднощі виникають при кваліфікації дій співвиконавця злочину, який добровільно припинив своє діяння, у випадку продовження злочину іншим співвиконавцем (співвиконавцями). У теорії кримінального права щодо цієї ситуації запропоновано два принципово різні підходи. За одним із них, виходячи з буквального розуміння положень ч. 1 ст. 31 і ст. 17 КК, добровільне і остаточне припинення співвиконавцем свого діяння розглядається як добровільна відмова. За іншим підходом одного лише припинення свого діяння співвиконавцем недостатньо для визнання наявності добровільної відмови з його боку. Для однозначного втілення останнього підходу необхідно внести відповідні зміни до ст. 31 КК.

4. Якщо в результаті добровільної відмови одного зі співучасників, решта співучасників була вимушена припинити злочин, їх дії мають кваліфікуватись як співучасть у незакінченому злочині.

5. У ч. 3 ст. 31 КК не вирішується питання щодо кримінально-правової оцінки дій особи, яка добровільно відмовилась від злочину, вчинюваного у співучасті, у випадках, коли його вчинення було продовжено іншими співучасниками (іншим співучасником). Для врегулювання таких ситуацій необхідно внести зміни до ч. 3 ст. 31 КК.

¹ Баймакова Н. Место добровольного отказа от преступления по УК РФ // Мировой судья. – 2009. – № 4 // Уголовное право. – 2006. – № 2 // КонсультантПлюс: Высшая школа (весна 2010) [Электронный ресурс] : [учеб. пособ.] – Данные и прогр. – М. : «КонсультантПлюс» НПО ВМИ. – 1 опт. диск (CD-R). – Систем. требования: Pentium; 882 Mb RAM; Windows ME, NT4, 2000, XP, Vista, 7.

² Навроцький В. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник / В. О. Навроцький. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 196.

³ Клюев А. А. Особенности добровольного отказа от совершения преступления в неоконченном посягательстве и в соучастии : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Клюев Андрей Александрович. – Краснодар, 2003. – С. 145–146.

⁴ Тростюк З. А. Про деякі логічні дефекти регламентації інституту співучасті у злочині в Кримінальному кодексі України // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 262.

⁵ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2005. – С. 67.

⁶ Там само. – С. 67.

⁷ Там само. – С. 68.; Таку думку підтримують і інші вчені, наприклад, Д. Дядько. Див.: Дядько Д. Добровольный отказ соучастников преступления // Социалистическая законность. – 1974. – С. 63.

⁸ Дело Борисова В. С. и Пушкина А. Ф. Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 7 декабря 1979 г. // Бюллетень Верховного Суда СССР. – 1980. – № 3. – С. 22–23.

⁹ Дядько Д. Добровольный отказ соучастников преступления // Социалистическая законность. – 1974. – С. 63. Така точка зору підтримується і сучасними вченими. Див., напр., Рыжов Р. С. Уголовная ответственность соучастников преступления : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Рыжов Роман Сергеевич. – Рязань, 2003. – С. 181.

¹⁰ Клюев А. А. Вказана праця. – С. 146–147.

¹¹ Тишкевич И. С. Приготовление и покушение по уголовному праву / И. С. Тишкевич. – М., 1958. – С. 254.

¹² Таку точку зору обстоює Шапченко С. Д. Див.: Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2005. – С. 68.

¹³ Ковітіді О. Ф. Інститут співучасті у кримінальному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ковітіді Ольга Федорівна. – Х., 1999. – С. 116.

¹⁴ Клюев А. А. Вказана праця. – С. 154.

Резюме

Карпенко І. М. Особливості добровільної відмови при вчиненні злочину у співучасті та її вплив на кримінально-правову оцінку діянь окремих співучасників.

Стаття присвячена окремим проблемам добровільної відмови при співучасті у злочині. Автор розглядає особливості добровільної відмови співучасників різних видів. У роботі аналізуються погляди науковців з цього питання. Визначаються особливості кримінально-правової оцінки дій особи, яка добровільно відмовилась від вчинення злочину, та вплив такої відмови на кваліфікацію дій решти співучасників. Формулюються конкретні пропозиції щодо вдосконалення статті 31 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: співучасть у злочині добровільна відмова співучасника злочину, кримінально-правова оцінка.

Резюме

Карпенко И. Н. Особенности добровольного отказа при совершении преступления в соучастии и его влияние на уголовно-правовую оценку действий отдельных соучастников.

Статья посвящена отдельным проблемам добровольного отказа при соучастии в преступлении. Автор рассматривает особенности добровольного отказа соучастников различных видов. В работе анализируются взгляды ученых по этому вопросу. Определяются особенности уголовно-правовой оценки действий лица, добровольно отказавшегося от совершения прес-

тупления, и влияние такого отказа на квалификацию действий остальных соучастников. Формулируются конкретные предложения по совершенствованию статьи 31 Уголовного кодекса Украины.

Ключевые слова: соучастие в преступлении, добровольный отказ соучастника преступления, уголовно-правовая оценка.

Summary

Karpenko I. Features of voluntary renunciation of a crime in the case of complicity and its impact on criminal legal assessment of accomplices acts.

The article deals with the problems of voluntary renunciation in case of complicity in the crime. The author determines the peculiarities of voluntary renunciation of different accomplices' types. The study considers various scientific approaches on this issue. There are also given features of criminal and law assessment of the actions of a person who voluntarily renounced of committing a crime, and the impact of such refusal on the qualification of the rest of accomplices. Also the concrete proposals on improvement the article 31 of the Criminal Code, which deals with voluntary renunciation of accomplices, are developed.

Key words: complicity in the crime, voluntary renunciation, an accomplice, criminal assessment.

Отримано 23.06.2014

УДК 343.51:343.52

I. М. МИХАЙЛОВ

*Іван Михайлович Михайлов, провідний спеціаліст
Національної академії прокуратури України*

ПОКАРАННЯ ЗА СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ ДІЯННЯ ЩОДО НЕЗАКОННО ВИГОТОВЛЕНИХ, ОДЕРЖАНИХ ЧИ ПІДРОБЛЕНИХ МАРОК АКЦИЗНОГО ЗБОРУ ТА ЇХ ГОЛОГРАФІЧНИХ ЗАХИСНИХ ЕЛЕМЕНТІВ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Мотивуючим чинником внесення змін до ст. 199 КК України законом від 18 вересня 2012 р. щодо кримінально-правового захисту марок акцизного податку, голографічних захисних елементів стала невідповідність покарання за суспільно небезпечні діяння з зазначеними предметами. Цей висновок зроблено нами при аналізі пояснювальної записки до законопроекту, в якому зазначалося, що зміни в законопроекті спрямовані на посилення відповідальності за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту, а також збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору та їх голографічних захисних елементів. Адже відповідальність, передбачена за ці дії ст. 216 КК України, неадекватна масштабам завдання шкоди економічним інтересам України¹.

Нагадаємо, що фактично протягом року (у 2012 р.) було обрано курс кримінально-правової політики, спрямований на гуманізацію кримінальної відповідальності за злочини у сфері господарської діяльності. І відповідним законом змінено санкції ст. 216 КК України, у ч. 1 якої передбачалося покарання: у виді штрафу від 100 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – нмдг) або обмеження волі на строк до 4 років. У ч. 2 було визначено: штраф від 300 до 1000 нмдг або позбавлення волі на строк від 3 до 5 років з конфіскацією товарів, промаркованих підробленими марками чи голографічними захисними елементами.

Кримінально-правовим питанням діянь щодо незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору та їх голографічних захисних елементів присвячувались праці: П. П. Андрушко, Н. О. Гуторової, О. О. Дудорова, М. І. Мельника, Є. Л. Стрельцова, І. В. Сингаївської, Т. Г. Крижанівської, В. В. Зайди та ін.

Мета статті – з'ясувати, використовуючи аксіологічний підхід у дослідженні санкцій, обґрунтованість посилення відповідальності за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту, а також збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору та їх голографічних захисних елементів.

Аксіологічний підхід до дослідження санкцій дає можливість розглядати санкції за окремі злочини, що, безумовно, буде сприяти їх удосконаленню й поліпшенню судової практики призначення покарання. Диспозиція надає якісну оцінку злочинності діяння і особи винного, а санкція – кількісну сторону².

Аксіологічна оцінка при визначенні санкції повинна враховувати: об'єкт кримінально-правової охорони (соціальну сутність), суспільно небезпечне діяння (спосіб, засоби тощо), особу винного (вік, стать, рецидив та ін), вид та міру покарання³.

У доктрині кримінального права визначають, що точка відліку покарання при призначенні не може бути ні в нижній межі санкцій, ні у верхній, досягаючи максимуму санкції. Правильним є висновок, що точка відліку має знаходитись між полюсами меж санкцій і відповідати їх середньому значенню⁴.